

EU:s plan för hjärt-kärlhälsa

Socialdepartementet

Dokumentbeteckning

COM(2025) 1024

Celexnummer 52025DC1024

Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén om EU:s plan för hjärt-kärlhälsa

Sammanfattning

EU:s plan för hjärt-kärlhälsa är ett strategiskt svar på Europas största hälsoutmaning och syftar till att ge konkreta fördelar för medborgare, hälsosystem och samhället i stort. Planen bygger på tre pelare: 1) förebyggande, 2) tidig upptäckt och screening, samt 3) behandling och vård, inklusive rehabilitering. Pelarna stöds av tvärgående teman så som digital innovation, forskning och kunskap samt arbete mot ojämlikheter.

Syftet med planen är enligt kommissionen att skapa en friskare och mer motståndskraftig befolkning samt driva på innovation och konkurrenskraft i hela EU. Den innehåller åtgärder som avser förbättra människors hjärt- och kärlhälsa och livskvalitet, minska bördan av hjärt- och kärlsjukdomar, diabetes och obesitas genom att intensifiera individanpassad prevention, införa program för tidig upptäckt och screening samt tillämpa innovativa metoder för att förbättra tillgången till behandling, vård och rehabilitering. Kommissionen framhåller vidare vikten av att involvera berörda aktörer i planens implementering.

1. Förslaget

1.1 Ärendets bakgrund

Enligt OECD är hjärt-kärlsjukdomar den vanligaste orsaken till död och funktionsnedsättning i EU. De står för en tredjedel av alla dödsfall varje år och drabbar över 60 miljoner människor. De mänskliga kostnaderna förvärras av betydande ekonomiska kostnader, som uppskattas till 282 miljarder euro per år i hela EU, vilket innebär att hjärt-kärlsjukdom utgör både en hälsopåverkan och en stor samhällelig och ekonomisk utmaning.

Hjärt-kärlsjukdomar påverkar människors välbefinnande, deras sociala liv samt psykisk och fysisk hälsa i stort. Sjukdomsbördan är ojämnt fördelad vilket riskerar att också öka ojämlikheterna mellan regioner och befolkningsgrupper, vilket i sig skapar ytterligare utmaningar. EU och medlemsstaterna har genomfört olika politiska åtgärder och sektorsövergripande initiativ för att förebygga och bekämpa hjärt-kärlsjukdomar, men den åldrande befolkningen förväntas öka förekomsten av dessa sjukdomar ytterligare fram till 2050, vilket understryker behovet av kraftfullare och samordnade åtgärder.

Kommissionens ordförande Ursula von der Leyen har i sina politiska riktlinjer och i uppdraget till kommissionär Olivér Várhelyi, som ansvar för hälsa och djurskydd, framhållit att kommissionen avser intensifiera sitt arbete med förebyggande insatser och vård, särskilt när det gäller hjärt-kärlsjukdomar. EU:s första plan för hjärt- och kärlhälsa syftar till att stödja medlemsstaterna genom samordnade åtgärder på europeisk nivå för att minska bördan av hjärt-kärlsjukdomar. Syftet är att förbättra förebyggande åtgärder, stärka tidig upptäckt och screening samt stödja behandling och vård.

Vidare godkände rådet i december 2024 slutsatser med fokus på att förbättra hjärt- och kärlhälsa i EU. Rådet uppmanade till stärkta insatser inom bland annat förebyggande åtgärder, hälsolitteracitet samt jämlik tillgång till vård och rehabilitering samt uppmanade kommissionen att vidta åtgärder för att främja hjärt-kärlhälsa med EU:s cancerplan som utgångspunkt.

Europeiska Hjärtförbundet, European Heart Network och andra patientorganisationer har därtill efterfrågat en EU-övergripande strategi eller handlingsplan.

1.2 Förslagets innehåll

EU:s plan för hjärt-kärlhälsa bygger på tre centrala pelare: 1) Förebyggande åtgärder, 2) Tidig upptäckt och screening, samt 3) Behandling och vård, inklusive rehabilitering. Dessa stöds av tre tvärgående teman:

1. De lovande möjligheter som digitala lösningar erbjuder, inklusive AI-teknologier, innovation och personliga verktyg
2. Att åtgärda forsknings- och innovationsgapet längs hela patientresan som en nyckelfaktor för högkvalitativ kunskap, information och digitala lösningar
3. Att nå varje medborgare, eftersom det finns ojämlikheter mellan länder och regioner, befolkningsgrupper och kön

Varje pelare innehåller flaggskeppsinitiativ och andra åtgärder där insatser på EU-nivå bedöms kunna ge ett mervärde, samtidigt som nationella befogenheter inom hälsopolitiken respekteras.

Pelare 1: Förebyggande åtgärder – Ett livsloppsperspektiv och ett individualiserat angreppssätt

Flaggskeppsinitiativ: Livslång, individanpassad och digitalt möjlig förebyggande vård – ”EU bryr sig om ditt hjärta”

Genom initiativet kommer medlemsstaterna att uppmuntras utarbeta eller genomföra fristående eller integrerade nationella planer för hjärt- och kärlhälsa senast 2027, med beaktande av befintliga initiativ. Kommissionen kommer att föreslå åtgärder för att stödja medlemsstaterna i arbetet.

Kommissionen avser att utforma detta initiativ tillsammans med medlemsstaterna, berörda parter, såsom hälso- och sjukvården, industrin, den akademiska världen och medborgarna, särskilt ungdomar, för att säkerställa att det stöder de nationella hälso- och sjukvårdssystemen och sätter medborgarna i centrum för en bättre hälsa i framtiden.

Flaggskeppsinitiativ: Stärka konsumenterna genom information om livsmedelsbearbetning i EU

Kommissionen kommer att arbeta fram ett nytt omfattande system för bedömning av livsmedelsbearbetning/processade livsmedel, där man undersöker portioner, intagsfrekvens och roll i kosten, för att stärka konsumenterna med transparent, tillgänglig och vetenskapligt baserad information om livsmedelsbearbetning/processade livsmedel, i syfte att i slutändan uppmuntra en övergång till en hälsosammare kost.

Flaggskeppsinitiativ: Modernisering av lagstiftningen om tobakskontroll

Kommissionen avser att 2026 lägga fram ett förslag till revidering av lagstiftningen om tobakskontroll. Det pågår en översyn av nu gällande EU-gemensamma tobaksregleringen. Det långsiktiga målet är att mindre än 5 % av vuxna ska använda tobak år 2040.

Flaggskeppsinitiativ: Initiativ om så kallade "ultra-processade" livsmedel kopplat till olika sjukdomstillstånd

Det finns samband mellan ett högt intag av så kallade "ultra-processade livsmedel" med högt socker-, fett- och saltinnehåll och en ökad risk för att utveckla fetma, diabetes och olika metabola sjukdomar, vilka är riskfaktorer för hjärt-kärlsjukdomar. Dessa sjukdomar påverkar därmed inte bara EU-medborgarna utan också hälso- och sjukvårdssystemen och EU:s övergripande konkurrenskraft. Mot denna bakgrund kommer kommissionen att undersöka vilka lämpliga verktyg, inklusive möjliga finansiella åtgärder, som kan användas för att stödja och/eller finansiera folkhälsåtgärder inom primär prevention och stimulera reformulering av livsmedel och hälsosammare val för konsumenterna.

Kommissionen avser även att upprätta ett nätverk av behöriga myndigheter för samarbete och samordning av beskattning av ohälsosamma livsmedel samt inrätta en databas över sådana skatter eller avgifter.

Flaggskeppsinitiativ: Förslag till rådets rekommendation om vaccination mot luftvägsinfektioner som förebyggande åtgärd mot hjärt-kärlsjukdomar

Kommissionen avser att lägga fram ett förslag till rådsrekommendation om att främja immunisering som en åtgärd för att förebygga hjärt-kärlsjukdomar, med

ett livslångt perspektiv och med inriktning på utsatta högriskgrupper. Medlemsstaterna kommer att erbjudas stöd för att identifiera målgruppen för vaccination och för att övervaka och öka vaccinationstäckningen.

Förslaget till rådsrekommendation syftar till att uppmuntra alla medlemsstater att rapportera uppgifter om vaccinationstäckningen för influensa och COVID-19-respiratoriskt syncytialvirus och pneumokocksjukdom och virusinfektioner såsom herpes zoster hos personer med kroniska sjukdomar, inklusive hjärt-kärlsjukdomar, senast 2029.

Pelare 2: Tidig upptäckt och screening av riskgrupper

Flaggskeppsinitiativ: EU-protokoll om hälsokontroller för hjärt-kärlsjukdomar (förslag till rådets rekommendation)

År 2026 kommer kommissionen att lägga fram ett förslag till rådsrekommendation om hälsokontroller för hjärt-kärlsjukdomar för att stödja en gemensam strategi för medlemsstaterna när det gäller att utveckla och genomföra nationella hälsokontroller. Kommissionen avser att stödja pilotprojekt och lanseringen av EU-protokollet om hälsokontroller i medlemsstaterna, samt att lansera informationskampanjer för att stödja detta initiativ.

Förslaget till rådsrekommendation avser att främja screening mot specifika mål som syftar till att minska bördan av hjärt-kärlsjukdomar. Rådsrekommendationen skulle också kunna stödja identifieringen och genomförandet av incitament för att delta i screeningprogram.

Kommissionen avser att stödja medlemsstaterna i pilotprojekt med mobila screeningprogram för att uppnå en hög screeningtäckning.

Pelare 3: Att leva med hjärt- och kärlsjukdomar – Förbättrad behandling och vård av patienter

Flaggskeppsinitiativ: Förslag till rådets rekommendation om individanpassad behandling och övervakning av hjärt-kärlsjukdomar

Kommissionen avser att 2027 lägga fram ett förslag till rådsrekommendation om att förbättra kvaliteten och enhetligheten i individanpassade och integrerade

vårdkedjor för hjärt-kärlsjukdomar och relaterade tillstånd, bland annat genom användning av digitala verktyg.

Förslaget är tänkt att komplettera och ligga till grund för införandet av digitala och AI-baserade lösningar som stöds inom ramen för EU:s hälsoprogram EU4Health och bidra till att förbättra tillgången till nödvändig behandling i hela EU.

Tvärgående tema: Integrering av data och digitalisering inom hjärt- och kärlhälsa

Flaggskeppsinitiativ: Inkubator för innovation och integration av AI och digital teknik inom hjärt- och kärlhälsovården

Kommissionen kommer att stödja ett flaggskeppsinitiativ på 20 miljoner euro för att påskynda införandet och tillämpningen av AI och datadrivna verktyg för tidig upptäckt, individanpassad prevention och integrerad vård av hjärt- och kärlsjukdomar, diabetes och fetma. Inkubatorn kommer att prioritera praktisk tillämpning, gränsöverskridande validering och integration i vårdkedjor, även för sällsynta och komplexa fall. Kommissionen kommer att skala upp framgångsrika resultat för att stödja en bredare användning av digitala verktyg för individanpassad förebyggande vård och behandling.

Flaggskeppsinitiativet syftar till att fastställa en gemensam definition av en kärnuppsättning tekniska specifikationer för datamängder som ska användas vid utveckling och validering av AI senast 2030, för att på så sätt säkerställa rättvis tillgång till dessa innovationer i alla deltagande medlemsstater.

Tanken är vidare att man inom ramen för flaggskeppsinitiativet ska publicera en plan för användning av AI inom hjärt- och kärlsjukvården, som ska fungera som vägledning för validering, klinisk integration och övervakning av AI-verktyg inom kardiologi.

Tvärgående tema: Nå ut till alla medborgare

Flaggskeppsinitiativ: Bekämpa ojämlikheter

Inom ramen för initiativet avser kommissionen att utveckla en EU-översikt över ojämlikheter i hjärt- och kärlhälsa, samt investera i forskning inom ramen

för EU:s forskningsprogram Horisont Europa för att öka förståelsen för könsspecifika mekanismer för hjärt- och kärlsjukdomar, inklusive riskfaktorer och sjukdomsförlopp.

Tvärgående tema: Åtgärda klyftan mellan forskning och innovation

Flaggskeppsinitiativ: Att överbrygga klyftan inom hjärt- och kärlforskningen

Kommissionen avser att lansera ett flaggskeppsinitiativ för att överbrygga klyftan inom forskning och innovation när det gäller hjärt- och kärlsjukdomar, i syfte att förbättra förståelsen för mekanismerna bakom hjärt- och kärlsjukdomar och stödja införandet av innovativa verktyg för personlig riskbedömning och optimering av behandlingen. Kommissionen avser:

- Upprätta en färdplan för forskning och innovation inom hjärt-kärlsjukdomar för att påskynda innovation och omsättning av forskning i praktiken när det gäller riskbedömning samt personliga och digitala metoder för tidig upptäckt och screening, särskilt för kvinnor och utsatta grupper.
- Stödja forskning om innovativa hälso- och sjukvårdsinsatser för hjärt-kärlsjukdomar och diabetes, inklusive AI och digitala metoder, för att förbättra riskbedömning, tidig upptäckt och screening genom individanpassade förebyggande åtgärder och vårdkedjor.
- Stödja forskning om betydelsen av hållbar och hälsosam kost för förebyggande av hjärt-kärlsjukdomar med stöd av digitala verktyg, inklusive sambandet mellan kost, tarmfloran och hjärt-kärlsjukdomar.
- Stödja forskning om hjärt-kärlsjukdomar, metaboliska sjukdomar och njursjukdomar inom ramen för det europeiska partnerskapet för individanpassad medicin.
- Finansiera offentlig upphandling av innovation för individanpassade vårdmetoder, inklusive hjärt-kärlsjukdomar.
- Stödja preklinisk forskning och kliniska prövningar i flera länder om hjärt-kärlsjukdomar, nanomedicin, nutrition och hälsosam livsstil inom ramen

för det europeiska partnerskapet som främjar ett europeiskt forskningsområde för hälsoforskning.

Tvärgående tema: Samarbete – Ett ramverk för samarbete och övervakning

Kommissionen betonar att bekämpandet av hjärt-kärlsjukdomar kräver insatser från flera intressenter och sektorer, som sammanför beslutsfattare, hälso- och sjukvårdspersonal, forskare, hälso- och sjukvårdsinstitutioner, näringslivet, det civila samhället och personer med egen erfarenhet, för att driva innovation, dela kunskap och sätta medborgarna i centrum för våra lösningar. Vikten av att inhämta ungas perspektiv lyfts särskilt fram inom ramen för detta tvärgående tema. Gällande svenska regler och förslagets effekt på dessa

1.3 Gällande svenska regler och förslagets effekt på dessa

Meddelandet i sig har ingen påverkan på svenska lagar och regler.

1.4 Budgetära konsekvenser och konsekvensanalys

Meddelandet i sig medför inga budgetära konsekvenser.

2. Ståndpunkter

2.1 Preliminär svensk ståndpunkt

Regeringen välkomnar att kommissionen presenterat en handlingsplan för hjärt- och kärlhälsa.

Regeringen noterar med oro att sjukdomsbelastningen i hjärt-kärlsjukdomar fortsatt är hög samt att hjärt-kärlsjukdomar utgör en av de vanligaste dödsorsakerna inom EU. Det är avgörande att förbättra hjärt- och kärlhälsan.

Det är därför välkommet att kommissionen prioriterar hjärt- och kärlhälsa samt insatser för att minska sjukdomsbelastningen i hjärt-kärlsjukdom inom EU. Det finns ett behov av att på EU-nivå stödja, samordna och komplettera

medlemsstaternas insatser för att minska det lidande som orsakas av hjärt- och kärlsjukdom.

Regeringen ser generellt positivt på målen och flaggskeppsinitiativen som aviseras genom planen. Regeringen välkomnar att planen genomsyras av ett förebyggande perspektiv samt jämlikhet, jämställdhet och personcentrering. Regeringen anser att det är viktigt med ett tvärsektoriellt arbete där både folkhälsa samt hälso- och sjukvård omfattas.

Regeringen ser ett behov av flexibilitet när det gäller tidsfristen för de nationella planer som ska implementeras senast 2027. Det är därtill viktigt att förebyggande insatser för att minska sjukdomsbördan i hjärt-kärlsjukdom kan kopplas samman med arbetet med andra icke-smittsamma sjukdomar, då riskfaktorerna för dessa hälsotillstånd ofta är gemensamma.

Regeringen ser även positivt på att man på europeisk nivå nu tar ett större tag om hälsodatafrågorna, och omställningen till ett datadrivet samhälle, då det är en förutsättning för att Sverige ska kunna leverera en modern hälso- och sjukvård även i framtiden.

Regeringen ser positivt på att kommissionen lyfter vikten av att främja en mer hälsosam livsmedelskonsumtion där energitäta och näringsfattiga livsmedel, de så kallade ultraprocessade livsmedlen, minskar. Regeringen är dock i princip emot att utvidga harmoniseringen inom skatteområdet. Fördelen med harmoniserade regler måste i varje enskilt fall vägas mot bland annat den begränsning av medlemsstaternas möjlighet att införa och utforma egna nationella skatteregler som harmoniseringen medför.

Regeringen anser att EU:s tobaksreglering är ett viktigt verktyg för att värna om folkhälsan i Europa, samt att åtgärder på tobaksområdet bör vara proportionerliga och syfta till att skydda känsliga grupper, såsom barn och unga. Regeringen anser att det är viktigt att ta hänsyn till de varierande skadeverkningar som olika tobaks- och nikotinprodukter orsakar. Därtill är den fria marknadens principer om fri rörlighet för produkter ett kärnvärde för den svenska regeringen. Regeringen värnar vidare det undantag som tillåter försäljning av och reglering av innehållet i snus i Sverige.

Regeringen ser positivt på förslagen om att investera i forskning om hjärthälsa under Horisont Europa och flaggskeppsinitiativen med syfte att minska forsknings- och innovationsluckor inom området.

En viktig utgångspunkt för regeringen är att fördelningen av befogenheter mellan EU och medlemsstaterna respekteras, samt att nationella system avseende hälso- och sjukvårdsfrågor respekteras.

Regeringen kommer ta ställning till de förslag som aviseras genom meddelandet allteftersom de presenteras.

2.2 Medlemsstaternas ståndpunkter

Medlemsstaternas ståndpunkter är inte kända.

2.3 Institutionernas ståndpunkter

Institutionernas ståndpunkter är inte kända.

2.4 Remissinstansernas och andra intressenters ståndpunkter

Kommissionens meddelande har inte remitterats.

3. Förslagets förutsättningar

3.1 Rättslig grund och beslutsförfarande

Inte aktuellt då detta rör en plan och inte ett lagförslag.

3.2 Subsidiaritets- och proportionalitetsprinciperna

Inte aktuellt då detta rör en plan och inte ett lagförslag.

4. Övrigt

4.1 Fortsatt behandling av ärendet

4.2 Fackuttryck och termer